

Bácska

A Duna–Tisza közének D-i része, a történeti megyebeosztásban Bács-Bodrog vármegye (székhelye: Zombor) területe. Az első világháború után a Bácska D-i háromnegyede került a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz (a későbbi Jugoszláviához). Ma Szerbiához, azon belül a Vajdasághoz tartozik. Lakói szerbek, magyarok (a Tisza mentén zárt tömbben, másutt szórványokban), bunyevácok (Ny-on), szlovákok, ruszinok stb. A Bácska É-i része löszös hátság, D-i része ártéri síkság.

Fontosabb városai: Újvidék (Novi Sad), Szabadka (Subotica), Zombor (Sombor), Zenta (Senta), Magyarkanizsa (Kanižja), Óbecse (Bečej), Szenttamás (Srbobran), Topolya (Bačka Topola), Óverbász (Stari Vrbas), Palánka (Bačka Palanka) és Apatin. Bács (Bač) a középkori megyeszékhely, Bácska névadó helysége. Titelnél ömlik a Tisza a Dunába.

A II. világháború idején, 1941-44-ben az egész Bácska Magyarországhoz tartozott. 1941 áprilisában a magyar honvédség bevonult a Bácskába. Az internálásnak, a razziáknak és a kémelhárító akcióknak mintegy 4.600 szerb személy esett áldozatul. 1944-45-ben a bevonuló szerb partizánok a helyi szerb lakosság közreműködésével megtorlásul 35.000-40.000 magyart gyilkoltak le. 1941-ben a Bácskába telepítették a Bukovinából hazatérő székelyeket, akik 1944-ben a Dunántúlra menekültek.

Bánság, Bánát vagy Temesköz

Történelmi tartomány a Duna, a Tisza, a Maros, a Ruzska-havasok és a Szörényi-érchegység által közrefogott területen. A történeti Magyarországnak ez a része volt legtovább, 1716-ig török kézen. A felszabadított területet még több mint 60 évig az ország többi részétől elválasztva, Temesvári Bánság néven, osztrák koronatarományként igazgatták, és német (sváb), román, szerb, bolgár, szlovák, cseh, ukrán, sőt francia telepésekkel népesítették be. A magyarok csak 1779-től, a Magyarországgal való újraegyesítést követően költözhetek be nagyobb számban. 1918-ig területén 3 vármegye állt fenn: Torontál (székhelye: Nagybecskerek), Temes (székhelye: Temesvár) és Krassó illetve később Krassó-Szörény (székhelye: Lugos). Az első világháború utáni határrendezéskor Magyarországnak csak a Maros és a Tisza összefolyásánál lévő Torontáli-sarok maradt meg.

Jugoszláviához került a Bánság Ny-i harmada, mely jelenleg Szerbiában a Vajdaság K-i részét alkotja. A Bánság nagy része termékeny löszös síkság. A román határ közelében emelkedő Verseci-hegység a Déli-Kárpátok folytatása. A szerbiai Bánság lakói: szerbek, magyarok, románok, szlovákok. Fontosabb települései: Nagybecskerek (Zrenjanin), Nagyikinda (Kikinda), Pancsova (Pančevo), Versec (Vršac), Fehértemplom (Bela Crkva), Kevevára (Kovin).

Romániához került a Bánság K-i, nagyobbik része. Itt 1952-67 között a Temesvár székhelyű Bánát tartomány állt fenn, amelynek helyét ma Temes, Arad és Krassó-Szörény megye foglalja el. Fontosabb települései: Temesvár (Timișoara), Lugos (Lugoj), Resicabánya (Reșița), Karánsebes (Caransebeș) és Nagyszentmiklós (Sinnicolau Mare). Ez utóbbi településen került elő 1799-ben a jelenleg 23 darabból álló aranykincs. A Bánság ma is a világ egyik legkevertebb nemzetiségi összetételű területe, noha a jugoszláviai részről a németeket a II. világháború után kitelepítették.

Baranya, Baranyai-háromszög

A dél-dunántúli Baranya megyének az első világháború utáni határrendezéskor a Duna–Dráva összefolyásánál lévő DK-i része a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz (Jugoszláviához) került. Az ún. Baranyai-háromszög 1941-44-ben Magyarországhoz tartozott. Jelenleg Horvátország birtokolja. Lakói horvátok, sokácok és magyarok. Pélmonostoron (Beli Monastir) van a horvátországi magyarok középiskolája. Baranyavár (Branjin Vrh) Baranya vármegye névadója és középkori székhelye volt. Később Pécs lett a vármegye székhelye. A Baranyai-háromszöget természetföldrajzi értelemben a Drávaköz fedi le.

Muraköz

A Dráva és a Mura közötti terület Horvátországban. Központja Csáktornya (Čakovec). A történelmi Magyarország részét képező Muraköz a török háborúk idején lett csaknem teljesen horvát lakosságú. 1849-61 között tartozott először Horvátországhoz. Az I. világháború végén a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került. 1941-45-ben ismét Magyarországhoz tartozott. A XVII. században itt volt Zrínyi Miklós birtokainak központja.

Szerémség

Természeti és történelmi tájegység Szerbiában és Horvátországban. A Duna–Száva közötti terület, a két folyó összefolyásának vidéke. Az itt emelkedő Fruška Gora lejtőin volt a középkori Magyarország leghíresebb borvidéke. A török hódoltság ideje alatt csaknem teljesen tönkre tették a hadműveletek. Régi magyar lakossága szinte teljesen kipusztult, helyére a Balkánról menekülő szerbek, majd a török kiűzése után német, szlovák, cseh és ukrán telepesek költöztek. 1764-ben két másik vármegyével együtt Fiume városáért csereként lett Horvátország része.

Fontosabb települései: Zimony (Zemun), Pétervárad (Petrovaradin), Karlóca (Sremski Karlovci – az 1699-es osztrák–török békekötés színhelye), Vukovár (Vukovar – egykor Szerém vármegye székhelye), Vinkovce (Vinkovci) és Mitrovica (Sremska Mitrovica).

Szlavónia

Régebben Tótországgént, illetve Drávántúlként emlegetett történelmi tartomány Eszék központtal. A középkorban még a Zágrábi-medencére vonatkozó elnevezést a török kor utáni térképezők vitték át a Dráva–Száva közének keleti részére. A tartomány korábbi magyar lakosságából csak Eszék (Osijek) környékén maradt néhány falu (a szlavóniai magyar nyelvsziget: Rétfalu, Haraszti, Szentlászló és Kórogy). A lakosság nagy része horvát, sokác (Boszniából menekült katolikus délszláv), magyar és szerb. A már a török kiűzése óta Magyarországtól elkülönítve igazgatott Szlavónia 1868-tól Horvát–Szlavónország része lett, 1918-tól a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, majd Jugoszlávia része. A II. világháborúban Horvátországhoz tartozott, és jelenleg is Horvátország része.

Vajdaság

Autonóm tartomány Szerbiában. A tartomány 3 természeti és történelmi tájegység Szerbiában található részeiből tevődik össze: a Duna–Tisza köze D-i részét elfoglaló Bácskából + a Tiszától K-re elterülő Bánságból + a Duna–Száva közötti Szerémségből. A tartomány székhelye Újvidék (Novi Sad), második legjelentősebb városa Szabadka (Subotica). A Vajdaság 1918-ig Magyarországhoz (a Szerémség ezen belül Horvát–Szlavónországhoz) tartozott. A két világháború között a mai Vajdaság területe – a nemzetiségek arányának csökkentése végett – nagy kiterjedésű ó-szerbiai részekkel volt a Belgrád székhelyű Dunai Bánságba összevonva. 1941-44-ben a Bácska visszakerült Magyarországhoz. A Bánság német, a Szerémség pedig horvát megszállás alá került.

Vendvidék

A szlovén tájszemlélet szerint Murántúl, a Mura és a Rába között élő szlovének tájegysége. Az egykor a történelmi Magyarországhoz tartozó terület 1920 óta – 1941-45 közötti megszakítással, amikor ismét Magyarországhoz került – a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság illetve Jugoszlávia, majd Szlovénia része. Manapság néhány ezer szlovén él Magyarországon Szentgotthárd térségében és néhány ezer magyar Szlovéniában. A Vendvidék fontosabb települései: Muraszombat (Murska Sobota) és Alsólendva (Lendava).